

SCENARIUSZ 2.2

Tytuł spotkania: **Bańka Filtrująca – Jak algorytmy nami rządzą?**

Pomysł i opracowanie: dr Julian Czurko

Klasy 7-8
szkoły podstawowej

145 minut

OPIS I CELE

Krótki opis:

Podczas warsztatu młodzież poznaje zagadnienie funkcjonowania baniek filtrujących oraz ich wpływu na życie: tego bliskiego, w wymiarze doświadczenia korzystania z social mediów, jak i szerszego, w kontekście tworzenia przekonań o świecie i dokonywania wyborów. Warsztat ma być też inspiracją, do zwiększenia świadomego wpływu na kształtowanie algorytmów

Niniejszy scenariusz może być realizowany na lekcjach Wiedzy o Społeczeństwie, Historii, Edukacji Dla Bezpieczeństwa lub na godzinie wychowawczej, a także w formie warsztatów w ramach edukacji pozaformalnej.

Adresaci lekcji: Młodzież szkół podstawowych (wiek: 13-15 lat)

Cel ogólny

- Wzrost kompetencji w zakresie zarządzania swoją bańką filtrującą.
- Zwiększenie wrażliwości na efekt confirmation bias.

Cele szczegółowe

- Zrozumienie, w jaki sposób aplikacje zbierają o użytkownikach i na jakich podstawach budują nasz cyfrowe profile.
- Odkrycie mechanizmu powstawania bańki filtrującej oraz jej psychologicznych i społecznych konsekwencji.
- Wyposażenie uczestników w praktyczne narzędzia i nawyki pozwalające na świadome korzystanie z mediów społecznościowych.

Metody pracy

- Dyskusja z grupą
- Praca w małych zespołach oparta na rozmowie i wspólnej odpowiedzi na pytania

MATERIAŁY I POMOCE DYDAKTYCZNE

- Karty pracy 1-2: wydrukowane w liczbie dostosowanej do liczby zespołów w klasie.
- Optymalna liczba: 3 lub 6 (po 2 zespoły pracują nad tym samym tematem, w podsumowaniu porównujecie ich wnioski).

SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEBIEGU

1 Przywitanie i zagajenie

Czas: 20 minut

Skrót: przywitaj się, poznaj grupę, wprowadź temat

Jeżeli pracujesz z grupą, którą znasz: dostosuj tę część, aby była adekwatna, np. na przypomnienie imion, na energizera, czy powiązanie tego tematu z Waszą poprzednią pracą.

1. Przedstaw się grupie: organizacja, projekt, tło zawodowe.
2. Zaproponuj rundę przedstawiania się. Przy dużej grupie: samo imię. Przy małej grupie: imię oraz „Z jaką energią zaczynasz?”
3. Zapytaj, co grupa wie o warsztacie, na który przyszła: jaki jest temat, od kogo się dowiedzieli. Wychwyć i ponazywaj różne drogi dystrybucji informacji. Podkreśl wszystkie niejasności, jakie się pojawiły i z czego mogły wynikać. Zapytaj, jakie mogły być konsekwencje braku spójności informacji (jeśli taka była lub gdyby taka była), np. pomyłone godziny, zwolnienie z lekcji, mniejsze zaangażowanie.
4. Doprecyzuj temat i cel warsztatu odnosząc się do tego, co o spotkaniu wie grupa

2 Ślad cyfrowy i profilowanie, czyli jak algorytmy czytają nam w myślach?

Czas: 35 minut

Skrót: Zrozumienie, w jaki sposób aplikacje zbierają o nas dane i jak na tej podstawie budują nasz cyfrowy profil.

20 minut pracy + 15 minut podsumowania

1. Zaproponuj grupie zadanie – zabawę zespołową, w której wcielą się w rolę algorytmu profilującego. Połącz osoby uczestniczące w ok. 4-osobowe zespoły.
2. Każdy zespół dostaje profil 2 postaci oraz 20 kart przedstawiających różne treści **[wydruk z Karty Pracy 1]**. Zespoły mają zadanie przyporządkować treści do osób w oparciu o ich potencjalne zainteresowania.
3. Omów doświadczenie na forum, porównując ich decyzje i zachęcając do dyskusji, szczególnie wokół mocnych rozbieżności, postów niejednoznacznie pasujących do bohaterów i niepasujących. Pomocne pytania:
 - a. Dlaczego proponujecie np. ‘darmowe skiny’ Asi, a Markowi ‘tajemnicę lekarzy’?
Wniosek: Algorytm zna czułe punkty danej grupy wiekowej i podsuwa treści, które mają największą szansę wymusić kliknięcie (clickbait/nagabywanie).
 - b. Co algorytm robi z treściami, w które nikt z naszych bohaterów nie klika?
Wniosek: Ukrywa je. W ten sposób powstaje bańka – treści neutralne lub spoza kręgu naszych głównych pasji przestają dla nas istnieć w sieci.

3 Bańka filtrująca i komora echa

Czas: 45 minut

Skrót: Zrozumienie, w jaki sposób aplikacje zbierają o nas dane i jak na tej podstawie budują nasz cyfrowy profil.

Czas: 25 minut pracy + 20 minut podsumowania

1. Podziel grupę na 4 zespoły (po ok. 4-5 osób). Wszystkie zespoły dostają do przeanalizowania ten sam kontrowersyjny temat: „Czy w szkołach należy całkowicie zakazać sprzedaży słodkich napojów i przekąsek?”. Połowa z nich dostaje materiały z opcji ANTY, druga połowa z opcji PRO **[wydruk Karty Pracy 2]**. Nie ujawniaj, że między zestawami są jakieś różnice.

2. Daj zespołom 10 minut na zapoznanie się z materiałami i przygotowanie stanowiska.
3. Pomieszaj bańki: zbierz wydruki z nagłówkami artykułów, od tej pory młodzież bazuje na swojej pamięci i opiniach. Utwórz nowe zespoły, które będą składały się w (jak najbardziej pół na pół) z osób z grup ANTY i PRO. Daj im zadanie: wypracować jedno, wspólne stanowisko w sprawie i zaproponować trzy kroki rozwiązań.
4. Omów doświadczenie na forum, zadając grupom pytania:
 - a. Jakie były trudności w komunikacji w drugiej fazie?
 - b. Na ile łatwo lub trudno było odwoływać się do faktów?
 - c. Jakie przychodziły Wam do głowy myśli na temat osób, które się z Wami nie zgadzały?
5. Omawiając ćwiczenie i jego fazy, wprowadź pojęcia bańki filtrującej, komory echa oraz efektu potwierdzenia (confirmation bias). Pokaż, jak algorytmy karmiąc nas sprofilowanymi treściami doprowadzają do polaryzacji społecznej.

4 Higiena cyfrowa, czyli jak myśleć krytycznie i odzyskać kontrolę?

Czas: 35 minut

Skrót: Wyposażenie uczestników w praktyczne narzędzia i nawyki pozwalające na świadome korzystanie z mediów społecznościowych.

1. Podziel grupę na 4 zespoły.
2. Każdy zespół otrzymuje jedno zadanie problemowe do rozwiązania i opracowania w formie wizualnej (plakat/infografika na arkuszu A2):
 - a. Zespół 1 (Reset Algorytmu): Jak technicznie i nawykowo „oszukać” lub „zresetować” algorytm (czyszczenie historii, odsubskrybowanie, celowe klikanie w odmienne treści).
 - b. Zespół 2 (Detektor Emocji): Jak rozpoznać, że treść w sieci to ragebait lub clickbait stworzony tylko po to, by wzbudzić skrajne emocje i nabić wyświetlenia.
 - c. Zespół 3 (Weryfikacja Faktów): Stworzenie prostego, 3-krokowego testu na prawdziwość informacji znalezionej na TikToku/YouTube (kto pisze? jakie ma źródła? co na to inne media?).
 - d. Zespół 4 (BHP Czasu Ekranowego): Praktyczne zasady stawiania granic technologii (wyłączanie powiadomień, strefy bez telefonu, higiena snu).
3. Zaproś grupy do zaprezentowania swoich efektów na forum (po 2 minuty na zespół).
4. Zaproś do osobistego eksperymentu. Rozdaj wszystkim karteczki (postit) i poproś, by każda osoba zapisała na niej jedną konkretną rzecz, którą przetestuje na swoim telefonie/ koncie w ciągu najbliższych 24 godzin (np. „wyłączę powiadomienia z aplikacji X”, „kliknę ‘nie interesuje mnie to’ na 5 głupich filmikach”, „poszukam artykułu przedstawiającego inny punkt widzenia”).

5 Zakończenie, czyli podsumowanie i pożegnanie

Czas: 10 minut

Skrót: zbierz kluczowe wglądy i wnioski ze szkolenia.

1. Na zakończenie pracy zaproponuj rundę, podczas której każda z osób dzieli się tym, z czym kończy warsztat:
 - a. przy małej grupie poproś o kilka zdań refleksji,
 - b. przy dużej grupie poproś o podsumowanie jednym wyrażeniem lub jednym słowem.

ŹRÓDŁA

Słowniczek

bańka filtrująca – Bańka filtrująca to mechanizm algorytmiczny, który w sposób automatyczny i często niezauważalny dla użytkownika selekcjonuje docierające do niego informacje. Aplikacje oraz wyszukiwarki analizują nasze wcześniejsze kliknięcia, polubienia i czas spędzony na konkretnych treściach, a następnie serwują nam wyłącznie to, co wpisuje się w nasze dotychczasowe preferencje. W efekcie zostajemy odcięci od odmiennych perspektyw i odmiennego punktu widzenia.

komora echa – Komora echa to środowisko informacyjne, w którym określone poglądy, przekonania i idee są nieustannie powtarzane, wzmacniane i odbijane niczym echo w zamkniętej przestrzeni. Powstaje na skutek naszych własnych decyzji – dobierania znajomych o podobnych poglądach czy dołączania do zamkniętych grup – i jest dodatkowo potęgowana przez algorytmy. W komorze echa alternatywne opinie są ignorowane, wyśmiewane lub celowo wyciszane przez społeczność.

efekt potwierdzenia (confirmation bias) – to błąd poznawczy polegający na podświadomym poszukiwaniu, zapamiętywaniu i faworyzowaniu tylko takich informacji, które zgadzają się z naszymi wcześniejszymi przekonaniami. Jednocześnie nasz mózg ma tendencję do ignorowania lub podważania faktów, które sprzeciwiają się naszym tezom. To naturalny mechanizm psychologiczny, który sprawia, że bezkrytycznie wierzymy w wiadomości idealnie pasujące do naszego światopoglądu.

ślad cyfrowy – to unikalny ciąg danych i informacji, które pozostawiamy po sobie podczas jakiegokolwiek aktywności w internecie. Dzieli się na ślad aktywny – to, co celowo publikujemy, piszemy i udostępniamy – oraz ślad bierny, zbierany automatycznie przez systemy bez naszej bezpośredniej wiedzy (np. historia przeglądania, lokalizacja, typ urządzenia czy czas reakcji). Dane te służą platformom do budowania naszego profilu behawioralnego i targetowania treści.

Metoda SIFT – Jest to naukowo zweryfikowana metoda opracowana przez Mike’a Caulfielda (obecnie stosowana m.in. przez Stanford History Education Group). W przeciwieństwie do tradycyjnego, powolnego fact-checkingu (tzw. czytania pionowego), SIFT uczy czytania bocznego (lateral reading): szybkiego otwierania nowych kart i sprawdzania, co o danym źródle mówią inni. To idealna metoda dla dynamicznie konsumujących treści licealistów.

ASIA, 14 LAT

Gra w Fortnite. Wczoraj oglądała do końca 3 filmy o psach, zatrzymała się na 15 sekund przy filmie o nowym smartfonie, pominęła post o piłce nożnej.

MAREK, 68 LAT

Uczy się angielskiego z aplikacją mobilną. Rano czytał do końca artykuł o domowych sposobach na ból stawów, zatrzymał się na 20 sekund przy poście o rzekomym spisku firm farmaceutycznych, skomentował zdjęcie dawnej Warszawy na grupie historycznej, całkowicie pominął wideo o najnowszym modelu smartfona.

[pierwszy rząd jest dla Asi, drugi dla Marka. W kolejnych rzędach: 2 kolumny od lewej: niejednoznaczne, 2 kolumny z prawej: dla żadnego z nich]

TOP 5 ukrytych miejsc na nowej mapie w Fortnite – znasz je wszystkie?	Recenzja budżetowego smartfona dla graczy: czy 120 Hz robi różnicę?	Kompilacja: 10 najbardziej zwariowanych sztuczek, jakich można nauczyć psa [WIDEO]	Poradnik: Jak zdobyć darmowe skiny do gier bez wydawania prawdziwych pieniędzy?
Tajemnice dawnej Warszawy: Niezwykłe zdjęcia przedwojennego Śródmieścia [GALERIA]	Prosty domowy sposób na bolące stawy – dlaczego warto pić napar z imbiru i kurkumy?	Lekarze nie chcą, żebyś to wiedział! Przełomowy sekret naturalnej regeneracji kolan.	Aplikacja Duolingo ogłasza: Nauka angielskiego po siedemdziesiątce poprawia pamięć i sprawność mózgu!
MEM: Kiedy zapomnisz o codziennej lekcji angielskiego, a zielona sowa z Duolingo już czeka pod Twoim domem...	Wideo: Ten pies rozumie polecenia wydawane po angielsku! Zobacz jego reakcję.	Poradnik hodowcy: Jak prawidłowo nawozić i przesadzać storczyki na wiosnę?	Pierwsze miesiące z maluchem: Jak poradzić sobie z bolesnym ząbkowaniem u niemowląt?
Wystawa zabytkowych samochodów i dawnych urządzeń w centrum miasta – wstęp wolny!	Czy Sztuczna Inteligencja zastąpi lekarzy i nauczycieli w ciągu najbliższych 5 lat?	Rynek nieruchomości w III kwartale: Analiza stóp procentowych kredytów hipotecznych.	Szydełkowanie od zera: Jak w 3 krokach zrobić szalik z wełny alpaki?
5 najlepszych aplikacji na telefon do szybkiego zapamiętywania słówek bez wychodzenia z domu.	Dlaczego najłatwiej uczymy się rano? Naukowcy wyjaśniają, jak działa ludzki mózg.	Relacja i skrót bramkowy z meczu III ligi piłki ręcznej kobiet.	Przegląd najnowszych trendów w modzie ślubnej na nadchodzący sezon.

ANTY

Post 1: Portale Medyczne & Zdrowie

CUKIER JAK NARKOTYK?

Lekarze alarmują: Młodzież w szkołach wypija litry płynnej chemii!

Najnowsze badania Instytutu Zdrowia Publicznego nie pozostawiają złudzeń: aż 68% nastolatków sięga po słodkie napoje gazowane codziennie na przerwach szkolnych. Eksperci i pediatrzy wzywają do natychmiastowego usunięcia ze sklepików szkolnych produktów o wysokiej zawartości cukru. – To nie jest kwestia wyboru, to kwestia ratowania zdrowia młodego pokolenia przed epidemią otyłości i cukrzycy – podkreślają lekarze. Czy szkoła powinna dłużej przyglądać się temu bezczynnie?

Post 2: Wiadomości Lokalne & Edukacja

DRAMAT NA LEKCJI WF-U.

Nauczyciele wskazują winnego: słodkie przekąski i energetyki.

Coraz więcej nauczycieli wychowania fizycznego zgłasza problem drastycznego spadku kondycji i braku energii u uczniów klas 7–8. Zamiast pełnowartościowego śniadania – puszka słodzonego napoju i batonik kupiony na szybkiej przerwie. Dyrekcje wielu placówek i rady rodziców żądają wprowadzenia odgórnego, bezwzględnego zakazu sprzedaży niezdrowej żywności na terenie szkół. „Szkoła ma obowiązek chronić dzieci przed złymi nawykami” – czytamy w petycji rodziców.

Post 3: Psychologia i Mózg

JAK CUKIER NISZCZY KONCENTRACJĘ W SZKOLE?

Młody mózg potrzebuje paliwa, a dostaje wyrzut dopaminy.

Naukowcy zajmujący się neurobiologią wykazali bezpośredni związek między spożywaniem słodkich przekąsek na przerwach a problemami z pamięcią i skupieniem uwagi na lekcjach. Nagły skok glukozy daje chwilowy zastrzyk energii, po którym następuje gwałtowny „zjazd”, wywołujący rozdrażnienie i senność. Wprowadzenie zakazu sprzedaży słodczy w szkołach to nie zamach na wolność ucznia, ale podstawowy warunek efektywnej nauki.

PRO

Post 1: Głos Młodych & Młodzieżowy Portal Opinii

ZAKAZY W SZKOŁACH NIE DZIAŁAJĄ!

„I tak kupimy batony w sklepie obok szkoły”

Próby odgórnego decydowania o tym, co nastolatki mogą jeść i pić na przerwie, po raz kolejny kończą się kląpą. Uczniowie jasno deklarują: zakaz sprzedaży słodkich napojów w szkolnym sklepiku doprowadzi jedynie do tego, że przekąski będą kupowane na zapas w marketach w drodze do szkoły. Zamiast uczyć dojrzałości i odpowiedzialności, dyrekcje wprowadzają martwe przepisy, które traktują 14-latków jak małe dzieci.

Post 2: Psychologia i Edukacja Alternatywna

EFEKT „OWOCU ZAKAZANEGO”.

Ekspert ostrzega: Zakaz słodczy wywoła odwrotny skutek!

Psycholodzy dziecięcy zwracają uwagę, że rygorystyczne zakazy i nakazy nakładane na młodzież w wieku dojrzewania budzą naturalny opór i chęć ich złamania. Likwidacja słodkich przekąsek w sklepikach tworzy szkolne „podziemie przekąskowe” i sprawia, że jedzenie staje się symbolem buntu. Zamiast budować zdrową relację z jedzeniem popartą wiedzą, szkoła wybiera łatwiznę: zakaz, kontrolę i brak zaufania do własnych uczniów.

Post 3: Społeczność i Prawo

DAJCIE NAM DECYDOWAĆ!

Czy szkoła ma prawo kontrolować każdy krok nastolatka?

Wiek 13–15 lat to czas, kiedy młodzież uczy się podejmowania własnych decyzji i ponoszenia ich konsekwencji. Edukacja o zdrowym żywieniu – TAK, ale odgórna cenzura i zakazy – NIE.

Dlaczego zamiast prowadzić ciekawe warsztaty z dietetyki i stawiać na darmową wodę z dystrybutorów, dorosły świat woli po prostu zamykać sklepiki? Czas zacząć traktować młodzież po partnersku, a nie dyktować im każdy wybór.

Scenariusz opracowany w ramach projektu “Young Democracy - Obywatel i Media”
realizowanego przez EduKABE Fundację Kreatywnych Rozwiązań.

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa,
przyznanych przez Ministra Edukacji w ramach programu
“Kompas Młodego Obywatela”.

Minister
Edukacji